

GØR MUSEERNE NYTTE?

Af *Hans Lassen*.

Det er ofte lettere at pege paa de ulykker, museerne har forårsaget end at vise deres nytte. Der er ikke tvivl om, at den blomstring af papmaché-kroer, gildestuer i munkestil, renæssancemøbler osv., osv., som vi nu snart ser paa tiende aar, henter næring i museerne. Mellem aar og dag faar alle museer jo forespørgsler om bogreoler og radioskabe i renæssancestil.

Publikum kan museumsmæssigt deles i to slags. Der er dem, der paa forhaand antager alt gammelt for yndigt og aldrig overtruffet, og der er andre, der ser med den dybeste foragt paa alt, hvad der er over ti aar gammelt. For dem er alt gammelt grimt, udført uden intelligens og upraktisk.

Enhver kan i sin bekendtskabskreds sikkert finde begge typer repræsenteret. Man kan endda træffe begge synspunkter hos een og samme person, selv om det nok kræver en aandelig ekvilibrist, der er ikke helt almindelig.

En museumsmand er altid glad for at møde interesse for sit arbejde. Og han kommer i forbindelse med mange fortræffelige mennesker, der kan bedømme forholdene med fornuft og kritik. Men det maa desværre indrømmes, at mange af de personer, som er interesseret i museer, uhyggeligt ofte er folk, som man menneskeligt set ikke bryder sig om, og omvendt kan man møde fortræffelige mennesker, for hvem det fjerneste af alt er museer og kultur.

Problemet er større, end det synes ved første øjekast. Museumsfolks daarlige stilling i øjeblikket — som alle humanistisk arbejdendes — har sin oprindelse i en bestemt opfattelse. Fra gammel

tid har det været almindeligt at opfatte museumsarbejde som noget, der var forbeholdt velhavende mennesker. Det giver hos menighand en vis mistillid — ganske vist skjult, men den er der trods alt, om end blandet med en vis imponerthed. For menigmand er det imidlertid givet, at det er overflødigt at bruge penge til noget saa uproduktivt som museumsarbejde — uproduktivt i den forstand, at det ikke trækker penge til huse. Og dog er det et af de felter, der økonomisk giver mest, fordi museerne trækker turister til.

Men museerne bør være alt andet end turistattraktioner. De har en opgave, der i dag er større og vigtigere end nogen sinde. Der er ingen tvivl om, at museet i dag kan lære folk at forstaa deres medmennesker, kan give dem saa megen viden om hinanden, at de bliver i stand til at leve i et moderne samfund, saa de faar glæde af det, saaledes at den enkelte paa samme tid kan udfolde sig saa frit og saa meget i overensstemmelse med sin natur som muligt, men uden at skade andre, og med evne til at indordne sig helheden. — Sligt er vanskeligere end som saa. Det kræver »kultur« og takt, forstaaelse af sig selv og andre, frigørelse for dogmer og konventioner.

Forinden vi gaar videre, maa vi se paa en anden meget vigtig side af museumsarbejdet. Det er museets videnskabelige indsats. For det første maa museet være specialisterne hjælper. I virkeligheden er det vistnok sjældent, specialisterne kommer til museerne. Der er en ofte alt for klædelig beskedenhed hos museumsfolk til at trække sig tilbage fra nutidens foreteelser.

Som eksempel paa, hvad et museum kan byde fagfolk, kan kunstindustrimuseerne anføres. Her kommer fagfolkene — i hvert fald nogle af dem. Det hænger sammen med den slags museers forholdsvis sene tilblivelse som led i bevidst arbejde for at skabe en kunstindustri, der var konkurrencedygtig paa verdensmarkedet.

Hvorfor skal kunstindustrimuseer imidlertid være de eneste museer, som søges af fagfolk. Museerne ejer nu angang fortidens frembringelser, og man kan altid lære af fortiden, baade af dens fortrin og dens fejl.

Kunstnere har f. eks. altid søgt fortiden. Renoir skal engang have udtalt, at han fik sine bedste inspirationer i museerne. Og en forrygende modernist som le Corbusier er en begejstret beundrer af Partenon. Lundstrøm har lært meget af de gamle Italiere osv. I Louis Munfords bog om bykultur spiller det, nutiden kan lære af fortiden — specielt middelalderens byer— en stor rolle. Som kilde til forstudierne til moderne byplansarbejde omtaler han ogsaa museerne, men kritiserer dem forøvrigt en del.

Vender vi os f. eks. mod »Den gamle By«, saa maa den hævde sin plads som stedet, hvor man kan studere købstadskultur. Museet har mulighed for at vise haandværk i en grad som intet andet museum. Men der burde f. eks. ogsaa arbejdes paa at vise vekslende tiders boligtyper, osv.

For øvrigt maa disse faa eksempler være tilstrækkelige til at vise, at specialisterne ikke kan undvære fortiden — og museerne. Museumsarbejdet med at konservere det gamle og bevare det saa uændret som muligt, er i virkeligheden en meget væsentlig indsats i arbejdet for fremtiden. Derfor har museernes videnskabelige indsats, de specialundersøgelser, som de kan og bør foretage, saa stor betydning i samfundets husholdning.

Fagfolkenes brug af museerne betyder ikke noget videre for museets ansigt udadtil. Det bestemmes i det væsentlige af hensynet til det brede, almindelige publikum. Museet er — og bør være — et sted, hvor man gaar hen Søndag eftermiddag, et sted, som man »skal se«, naar man kommer til en by. Der er selvfølgelig ikke saa lidt snobberi og konvention i den slags museumsbesøg. Lad der kun være det, men lad os udnytte det. Museet skal være saa smukt og indbydende arrangeret, som det kan tillades indenfor de strenge rammer, der sættes af kravet om den størst mulige korrekthed.

De videnskabelige studier bør gaa haand i haand med den populære forevisning. Det, der vises folk, maa være saa velovervejet som muligt, det bør kunne staa for videnskabelig kritik. Man maa huske paa, at specialisten kan kritisere en udstilling og skille de rigtige elementer fra de forkerte. Men menigmand har kun at acceptere det, han ser. — Han kan misforstaa det. Men

det grundlag, han bygger paa, bør fra museets side være saa rigtigt arrangeret i alle enkeltheder, som det kan gøres. Naar det er saa væsentligt, er det fordi de fleste museumsfolk sikkert har gjort den iagttagelse, at selv om 99 % af det, der er blevet sagt til og forevist en skare besøgende, glemmes, saa kan der sidde een procent tilbage, som kan blive bestemmende for et menneskes opfattelse ikke alene af de sete ting, men ogsaa af meget andet.

Museernes opgaver overfor publikum er mange. De har f. eks. pligt til at belære om almene ting, som at skelne godt arbejde fra daarligt, smukke ting fra grimme osv. Simpeltthen at opøve deres skønhedssans. Det er at lukke skønheden og poesien ind i hverdagen. Det giver ikke penge, men er maaske — naar alt kommer til alt — noget af det værdifuldste i tilværelsen.

Hertil kan man sige, at sligt er kunstmuseers og kunstindustri-museers opgave. Ja, selvfølgelig. Men hvorfor gaa udenom en fornøjelig opgave, der kan være til glæde baade for museet og for publikum. Og i byer, hvor der i hvert fald ikke findes noget kunstindustrimuseum, er det ogsaa det kulturhistoriske museums pligt.

Selvfølgelig er det vigtigste den kulturhistoriske ballast, folk gerne skulde bringe med sig hjem efter et museumsbesøg. Den er næppe bevidst; men blot den er latent, skal man være tilfreds.

Der er mange vrangforestillinger, museer kan udrydde. Det er f. eks. en udbredt opfattelse, at det først i vore dage er blevet muligt at lave gode ting, fordi vi har faaet saa fine maskiner. Man ser med medlidenhed paa fortiden, der ikke kendte elektricitet, radio og radar. Man forveksler kvalitet med teknik. Godet i vore dage er ikke bedre former, heller ikke altid praktiske — trods nutidens krav paa funktionalisme — men den masseproduktion, der har gjort det muligt, at en mængde ting er blevet allemandseje, og som har lettet det daglige arbejde umaadeligt.

Her er mange ting at pege paa. For det første, at de tekniske goder er vokset frem efterhaanden og til syvende og sidst har deres udspring i haandværket. Vi har ikke faaet de tekniske finesser, fordi vi er blevet klogere, end man var i fortiden, men fordi vi har større viden, og fordi vi har kunnet bygge paa for-

tidens iagttagelser, indtil vi naaede nutidens teknik. Man maa overfor publikum pege paa, at folk ikke var dummere engang end nu. Der er rig mulighed til det, fordi man baade kan vise de simple redskaber og de gode ting, som blev frembragt ved hjælp af disse redskaber.

Samtidig kan man gøre opmærksom paa, at værktøjet er tilpasset haanden, der skal arbejde, og stoffet, der skal bearbejdes. Hertil kommer et forhold, som allerede er berørt, og som det vistnok er af pædagogisk betydning at drage frem, nemlig at der ogsaa er sket fremskridt før ca. 1850. Det er en ikke usædvanlig opfattelse, at livet har formet sig næsten ens fra stenalderen til vore dage. Det er en tilsyneladende uskyldig opfattelse, som det dog er vigtigt at bekæmpe. Den fremmer en med chauvinisme og lignende følelser beslægtet snæversynet selvglæde, der ikke anerkender andet end ens eget med den pauvre begrundelse, at det er ens eget.

I almindelighed viser museerne gennem en mere eller mindre systematisk opstilling vekslende tiders frembringelser: møbler, husgeraad, dragter osv. Det kan blive til udmærkede specialoversigter over møbler, dragter, lysestager osv., det kan ogsaa tages som f. eks. en gennemgang af stilarternes historie, og der er utallige andre synspunkter, der kan lægges til grund for sammenligningerne. En gennemgang af en af den slags opstillinger faar først betydning, naar man senere skal anvende sin viden i marken paa ting, man træffer der.

Kulturhistoriske museer har mulighed for at kunne gøre endnu mere, ja, har pligt til det. De skal bibringe de besøgende forstaaelse af, at hver ting hører hjemme i et bestemt miljø og en bestemt tid, og at den er præget af sin epokes livsform.

Her er den saakaldte Holsts gaard i »Den gamle By« et udmærket eksempel. Som den staar, illustrerer den samfundsforholdene fra tiden lige før industrialismens gennembrud. Alt i huset er indrettet efter dette samfunds tarv. Butik, kældre, loft, bolig osv. er i overensstemmelse med periodens økonomiske og sociale forhold. Gaarden er et skoleeksempel paa, hvorledes man kan koncentrere en epoke paa en snæver plads.

Begrebet »de gode gamle dage« henter ofte næring i museerne.

Dengang var folk beskedne, da forstod de at bestille noget, da var de menneskelige dyder i kurs, er allesammen velkendte fraser. Men tilværelsen har sikkert været lige saa kompliceret dengang som nu. Hvis vi gaar tilbage til selve samfundsordningen i den lille by, har den været stærkt differentieret. Det kan ses tydeligt ved at sammenligne byens store gaarde med de smaa vaaninger. I »Den gamle By« ser man Borgmestergaarden, Aalborggaarden og Holstgaarden overfor Lille Rosengaarden. Strengt taget trænger »Den gamle By« vistnok til flere lejevaaninger. Skal man vise menigmand hans fortid, maa man nemlig vise ham de beskedne boliger. Det er dem, han nedstammer fra. Ogsaa dem har vi pligt til at bevare. De var en meget væsentlig del af samfundet.

Folk skal kunne komme paa museerne i deres fritid uden at føle sig besværet af nogen systematisk pegepind. Det skal være fornøjelse og Søndag at komme paa museum. Men det skal samtidig være dødsens alvorlig opdragelse. Her har museerne et vist handicap. Museer skal være rene og velholdte. Ting og bygninger skal bevares. I virkeligheden er der næppe et af husene i »Den gamle By«, der nogensinde har været saa nette og pyntelige, som de er nu. Det giver meget let publikum en følelse af romantisk idyl.

Den romantiske idyl er en af friluft- og interiørmuseernes alvorligste farer. Man maa sikkert i tale og skrift, naar som helst der er lejlighed til det, supplere samlingerne med oplysninger om snavs og urenlighed, dog uden at overdrive det. Den danske by i forrige aarhundrede har sikkert mindet om de smaa, halvsovende, mecklenburgske købstæder, der lugtede af kloak, retirade og manglende udluftning.

Ved siden af disse hygiejniske forhold, maa man vel ogsaa antyde, at idyllen har haft sin revers i snæversyn og bigotteri. I en gammel købstad har der været skarpe sociale skel og mange overgreb. Den slags ting maa siges, indflettes som smaabemærkninger paa rette sted, men det illustreres dog som allerede nævnt af de ydmyge lejevaaninger overfor de store, stolte gaarde.

Maalet er at pointere, at livet var alt andet end idyllisk. Justitsraaden i Lykkens Galocher er stadig et godt eksempel at henviser til.

Men den menneskelige berigelse, der i den sidste ende skulde være udbyttet heraf, maa være, at man lettere formaar at se mennesket bag dragten, baade den historiske dragt (det, at gamle dragter ikke kun er enten »yndige« eller »latterlige«, men at de er rammen om en tids mennesker, at de afspejler hver sin tids idealer og drømme) og dragten i nutiden, det at vurdere et menneske baade uanset dragten og iberegnet dragten.

Skal man sammenfatte de forhold, der her er skitseret, maa det blive, at museerne har en stor mission, større i dag end nogensinde, fordi man kan frygte for, at man staar overfor en verden, hvor den indstilling, der i Tyskland blev til Hitlers nazisme, har en grobund som aldrig før. Vi er nemlig alle smittet deraf. Museerne har noget at meddele folk udover den blotte kundskabs-tilegnelse. I museerne, hvor livet i fortiden kan følges i nogle af dets mange facetter, kan man ogsaa lære om mennesker.

Maalet maa være det samme, som Corbusiers. I »Menneskenes Bolig« (København 1945), hedder det (s. 56): »Det, det kommer an paa er, at arkitekt og byplanlægger i forening bringer guldalderen tilbage. Mennesket i naturen, mennesket iblandt mennesker i harmonisk afstemthed som i en symfoni: Arbejdet delt til fælles gavn, menneskets skønneste evner bragt til udfoldelse og de elementære glæder [sol, luft og grønne træer] lysende over tilværelsen«.